

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պուշկարինյ համար	12 ֆր.
արեկանի	7 "
վեցամսայ	7 "
Արսասահմանի	
համար սարեկան	15 ֆր.
վ. ցամսայ	8 "
Անկերիայի	
սարեկան	3 ֆր.
վեցամսայ	1.50 "

Թ. անուցման հոգը սուսիս և-եսին համար 40 սանրիս իսկ վերջին ևրեսին համար 20 սանրիս և ևրեսին ս և իս անգամներու համար 20 0/0 զեղը կր. այ:

Վառահայի համար անո ֆե 40 սանրիս և

ՇԱՐՋՈՒՄ

ՆՐԱԳԻՐ ԱԶԳՅՈՒՆ. ՔԱՂՍՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

4Ը ՀՐԱՏ՝ ԲԱՎՈՒԹԻ ՉՈՐԵՔՇԱՐՈՒ ԵՒ ՇԱՐՋՈՒՄ ՕՐԵՐԸ

ОТГОВОРНИКЪ: СТЕПАНЪ КАНАРЯНЪ

Նամակ և նորում ու կեչ խմբագրութան հասցիքը

Редакция на вѣстникъ "Шаржумъ" Варна

Redaction du journal "Charjoum" Varna (Bulgarie)

Պուշկարինյ համար անո ֆե

15 ՄԱՅԻՍ

Արսասահմանի համար անո ֆե

20 ՄԱՅԻՍ

Գրութիւնք և ս չեկ տուիր

ՇԱՐՋՈՒՄԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՄԸ ԲԱՓՆԵՂԻՆԸ ՊԵՏՔ Ե ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԷ

Ս. ԳՍԲՐԻԷԼԵԱՆ

Իլյաստր Գործակալ

ՊՈՒԼԿԱՐ ԿՍՈՒՎԱՐՈՒԹԻՒՆԷ ԵՐԱՇ. ԽՆՈՐԵԱԼ ՍՕՅԻՍ ԲԱՂԱՔԻ ՎԻՃԱՎԱԶԱՆՈՒԹԵՆ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ .

Տուսակ գնել փոփոքողները կրնան իրեն դիմել՝ Զար-Պորիս փողոց Վառահայ

ԿՈՎԱՍՍԻ ՎԻՃԱԿԸ

Ահռելի է այսօր կովկասի վիճակը, մանաւանդ գիւղերու մէջ: Աւր որ թաթար գաղանթիւնը չէր յաղթած իր աւերիչ սխրագործութիւնները ի գլուխ հանել, վայրագ խաղախը կատարած է զայն, աւելի անգթօրէն, աւելի անօրինակ կատաղութեամբ:

Կարծես չէին բաւեր հայ գիւղերու տուած կորուստները—կորուստ անձերու, ստացուածքի, ընտանեկան յարկի—հիմակ ալ անարգ կառավարութեան պաշտօնեաներն են որ անոնց արտօրուն մէջ ցցուած, սուսերամերկ կազմ ու պատրաստ մորթելու, քանդելու, աւերելու, իրենց պիղծ ձեռքերով թշուառներուն կոկորդը սեղմած՝ հատուցում կը պահանջեն, հատուցում երեւակոյական զխաններու, զորս հասուցած են իբր թէ թաթարներուն, անոնց վրայ յալ ձակելով, անոնց գիւղերը կործանելով, անոնց տաւարները քշելով: Մարդկային անխղճութիւնը չի պիտի կրնար աւելի անարգ շնականութեամբ մը արտայայտուի:

Աւր տեսնուած է որ հեռաւոր վայրերէ հայ գիւղերու վրայ արչաւանքի եկող բարբարոսներու գէժ ինքզինքը պաշտպանելու և զանոնք իրենց օճախէն վանելու համար զէնք վերցնող խաղաղ գիւղացիները աւերած ըլլան այդ բարբարոսներու գիւղերը, երբ անոնց էր իսկ տեսած չեն, երբ միայն իսկ ունեցած չեն իրենց երթիքը ձգելու:

սպառնացող վտանգին առջեւ: Երբարութեան ո՞ր գրէնքը արտք կը դնէ մահուան վտանգի տակ եղող, հարստահարող, կողորպտող անձի մը վրայ, տուժել իբր փրկանք կամ իբր հատուցում, զի սուր զոր ցոյց կրնայ հասուցած ըլլալ անխուսափելի օրէն ինքնապաշտպանութեան իր պարտքը կատարած պահուն, անձի մը սպանումով կամ շինութեան մը ակամայ աւերումով: Ի՞նչ ուս կառավարութիւնը արգարութիւնը չէ որ կը փնտռէ: Անոր նպատակը հայր իր ծայրագոյն թշուառութեան հասցընել է, որպէս զի միջոց չունենայ ազատական շարժման պարագլուխի դեր կատարելու կովկասի մէջ, ուր միակ ընդունակ ու յառաջադէմ տարրն է այդ գործին համար: Անոր նպատակը հայր տասնորդել, ցիրուցան, խեղճ ու կրակ ընելն է, որպէս զի չի կրնայ սպառ Ռուսիոյ իր պաշտպարակիցներուն ձեռք կարկանդակ, իր սզգային յափշտակութեամբ իրաւունքներուն վերագար ձուժը պահանջել, զարգանալ, քաղաքակրթուիլ ու յստաջգի մել: անոր նպատակն է հայր աւուր հացի կարօտ ձգել ու միայն չոր հաց մը ճարելու վրայ մտածելու ստիպել զայն:

Ի՞նչ բարեխառնարար, ահարկու արջին գահաձեժ անկումը մօտ է, և իր ծրագիրները վայրէջեանէ վայրկեան փճանալու դատարարուած են: Ռուսական Տուժան փրկութեան աւետուր կը խօստանայ Ռուսիոյ բոլոր յառաջադէմ տարրերուն: Յարիզմը իսպառ կորսուած է, ոչ կամ կանուխ: Ինչ մեքենայութիւններ ալ ուզեն լարել անոր շուրջը հոգեւարքի վայրկեաններ ապրող պիւրօքրասիի ախոյանները, անյաջողութիւն ու անկում միայն կը սպասէ իրենց: Ռուս ժողովուրդը իր ընտրութիւններով շատ փայլուն կերպով ապացուցուց զայն:

Հայերը, մանաւանդ կովկասի հայերը, ինչ դաւանանքի ալ

պատկանին քաղաքականապէս, պէտք է ուժ տան Տուժայի պահպանման, որովհետեւ անմիջական վտանգին վերացումը անոր պահպանումէն կախում ունի: Չե՞նք խորհրդի թէ, երբ պիւրօքրաձիական հարուածով մը Տուժան տապալել յաջողուի, այլեւս ցարին կառավարութիւնը ի՞նչ աներեւակայելի գաղանթիւններ պիտի չգործէ ու գործել տայ մեր կովկասահայ եղբայրներու գլխուն, վայրենի թաթարներու և գազան խաղախներու ձեռքով: Մենք շատ գաւնօրէն կրեցինք այդ ցաւը, և մեր անմիջական պարտականութիւնն է ժամ առ ժամ վտանգը հեռացնել, յետոյ միայն մեր պայքարը սաստկացնել, մեր քաղաքական կամ ընկերական ծրագիրներու պարունակած երանգները յաջողութեամբ տարածել և ի գլուխ հանելու աշխատիլ: Հակառակ վարուիլը, զիրար չեղբայրացնելը, զիրար հալածելը, մեր կորուստը փութացնել և մեր թշնամիին զօրեղացումը ապահովել է: Ո՞ր հայր կը բազայ, այդպիսի ձախող արդիւնքի մը:

ՇԱՐՋՈՒՄ

ՍՊԱՌՍԶԻՆՄԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄԸ

Ամանակարեւոր գէպք մը տեղի կուենայ, այն է երեսփոխան Վիվիանի ինպատ սպառազինման նուազումին բրած առաջարկութեան ընդունուիլը Սըր Էտուարտ Կրէյի կողմէ: Եստու չեղ, կառավարութեան: Այս լուրը բեմական հարուածի մը պէս կը պայթի այն օրն իսկ, երբ ֆրանսական ձեռքարկու ծաղրանքով ու հայհոյանքով կը լսէր տիէթուրնէլ տը Գօնաթանի խիզախ առաջարկը միւսին խնդրին վերաբերմամբ: Անգլ. խորհրդարանին մէջ միաձայնութեամբ և բուռն ծափահա-

րութիւններով կընդունուէր Վիվիանի առաջարկը: Պղատոնական ցոյցեր, պիտի ըսեն ոմանք, բայց, ի՞նչ փոյթ: Առաջին քայլն է որ կառուի, անհրաժեշտ քայլը: Անկարելի կերեւայ մեզի, որ այսպէս առաջ նետուած խնդիր մը շուտով բաղձացուած փոյթէն չանցնի իրականութեան շաւղին մէջ մտնելու համար:

Բայց հոս է որ վտանգը կը սկսի: Ըստ երեւոյթը, բոլորովին ցնորական է սպառազինումները նուազեցնելու ծրագիր մը: Բայց, երբ իրականութեան անցնինք, աւելի պարզ բան չի պիտի կըրնանք գտնել: Ո՞վ պիտի սկսի, կը հարցնեն գաղափարին հակառակորդները: Ամէն մարդ, այո, ամբողջ ազգերը միասին:

Նախ պէտք է հեռու կենալ անոնցմէ, որոնք, սպառազինման պահպանումին մէջ շահ ունենալով, ամենէն առաջ այս գաղափարին պիտի լծուին ու զայն իր ծայրագոյն սահմաններուն մղել պիտի ջանան, վիժեցնելու նպատակաւ: Այդպիսիներու թիւը քիչ չէ: Պէտք է խոհեմութեամբ գործել, ազգերէն չի պահանջենք զանոնք ու է կերպով նուաստացնող և կամ անոնց բրէ ս թիժը պակսեցնող բան մը:

Մեր կարծիքով, եթէ կուզուի Վիվիանիի առաջարկութեամբ բացուած ճամբով ընթանալ, նախ պէտք է իրարու հետ համաձայնիլ «սպառազինման նուազում» բացատրութեան իմաստին վրայ: Յայտնի է որ, մտքէ իսկ անցնելու չէ Գերմանիայէն պահանջել որ, իր ահաւոր բանակէն մէկ զորագունդ իսկ պակսեցնէ: Անգլիան իսկ պիտի ըմբոստանար, եթէ պահանջուէր որ իր հիւնալի նաւատորմի զորքէն մէկ զրահուոր մը պակսեցնէ: Ուրիշ բան պէտք է պահանջենք սկսելու համար: Արդարեւ, որքան գրամական օգուտներ պիտի ունենանք, եթէ միայն համաձայնինք սահմանաւորելու սպառազինումները:

Ասկէ աւելի պարզ բան չի կայ. Բոլոր մեծ տէրութեանց սպա- յակոյտները գիտեն թէ, ի՞նչ արժէք ունին այսինչ կամ այն- ինչ պատերազմական գործիք ներս ու սխտէ մտերը, Բայց ան- հատկան չահերը, որոնք շատ զօրուոր են, արգելք կը լլան ճշմարտութեան գործադրումին: Արդէն ուրիշ առիթ պարզած ենք մեր տեսութիւնները սպա- ռազմիմանց սահմանումի մը մա- սին: Այս գեղեցիկ առիթէն կու- ղենք օգտուիլ, երկրորդ անգամ մըն ալ մտերձօվ ալը ձեռնը:

(Շարունակելի)

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ԵՒ

ԴՍՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Տասը տարիներ կը լրանան ան- յորմէ յետ թողութեան մեր հայրե- նիքը, այն սիրեցեալ անկիւնը, որ սպարէզը եղաւ այնքան չարիքե- ռու: Եստակապէս քննելու, աւերու- մի ու կտորածի, ուր սիրող բնա- պետութիւնը կաշկանդած է ամէն տ- զատութիւն կարողաւ: Գրելու խօ- սելու եւ նոյն իսկ մտածելու: Կեան- քը հոն այնու անտանելի դարձած էր մեզի, ու գաղթեցինք, եկանք Պու- կարիա հաստատուելու: Ամենուս ծա- նօթ է այս տասը տարիներու ըն- ձեր վայելած առաւելութիւնները, եւ պէտք է խոստովանիլ որ մենք, հայերս անգործ չի մնացինք այս ժա- մանակամիջոցին մէջ. մենք գիտցանք օգտուիլ Պուկարիոյ մեզի ընծայած ազատութենէն ու աշահովութենէն իր օրէնքներով: Վաճառակա՞նու- թեան ու արհեստներու մեծագոյն մէկ մասը հայոց ձեռքը անցաւ, ու մենք նիւթապէս բարեկեցեցանք ու կրցանք օտարութեան մէջ սպանացող թը- չարներն եւ սակայն անգործ չի մը- նացին իրենց երկրին մէջ: Անոնք ալ յառաջդիմեցին, բայց մանաւանդ

մտաւորական տեսակէտով: Գիտա- կան, գործաւորական, մարմնավար զական, բարեգործական զանազան ընկերութիւններ հիւնեցին, որոնք վարձարաններ ու որբանոցներ կը պահեն: Իսկ մենք ի՞նչու այս ուղ- զութեամբ ու եւ է յառաջդիմութիւն չենք ջանար կատարելու: Ինչո՞ւ մենք կայուն վիճակի մը մատուցած ենք, երբ անոնք կը յառաջդիմեն: Միթէ մենք աւելի՞ խելացի կամ բարձր են: Չեմ կարծեր: Ասոր պատ- ճանները բազմաթիւ են, բայց ա- նոնց գլխաւորը, ըստ իս. այն է որ պտղաբերական կառավարութիւնը կրթութեան անհրաժեշտութիւնը բը- զացած է, մինչդեռ մենք դեռ ա- նոր օգտակարութիւնն իսկ ըմբռնած չենք: Վ. Տիւրի, կայսրութեան ա- տեն կրթ. նախարարը, այսպէս կը գրէ կրթութեան անհրաժեշտութիւնը բացատրելու համար:

«Ուսումը անհրաժեշտ է մարդուն Ան պէտք ունի գոնէ նախնական կրթութեան մը, որ իրեն միջոց տայ ինքն իսկ իր գործերը վարելու, եւ միեւնոյն ատեն հայրեցեալի միւս ի- ինն մտաչելի ծանօթութիւնները, որոնք իմացակա՞նութեան զանազան բաժանիլն պիտի տան: Հայրը իր տղուն կը պարտի սալ ուրիշ մարմ- նոյ անուղեկներուն հետ մտքի սուղու- զը: Ինչպէս որ թոյլ չի ստուիր հօր մը իր տղան անոյն եւ անօգ սենե- կի մը մէջ փակել, նմանապէս չի կրնար բացարձակ ազիտութեան մէջ պահել զայն: Ես աւելորդ կը համա- րիմ իմ կողմէ ու եւ է խօսք աւելցը- շել, որովհետեւ Տիւրիի այս խօս- քերը այնքան յստակ ու ճշմարիտ են որ, նոյնութեամբ զայն ընդունիլ հարկ է:

Բայց կրթութեան խնդրին մէջ, զաստիարակութիւնը այնքան մեծ դեր մը կը կատարէ, որուն վրայ խօսելու չէ կարելի զանց ընել: Մեր մէջ այդ երկու բաները կարծես հո- մանիլ եղած են իրարու: Բայց ա- նոնց տարբերութիւնը անհազին է: Դաստիարակութիւնը ֆիզիքական, մտաւորական ու բարոյական կարող- լութեանց զարգացումն է, ընկերու- թեան սովորութեանց ծանօթութիւ-

նը. մէկ բանով՝ զաստիարակութիւ- նը նկարագրի եւ վարուելակերպի կազմութիւնն է, կրթութիւնը իր մէջ կը պարունակէ մանաւանդ ու- սումը, գիտութիւնը, ստացուած ծանօթութիւնները, թէեւ շատ գա- նազան ըլլան, յաճախ անոնք իրա- ռու կը խտանուին: Մանուկին սոս- ջին տարիներուն մէջ, անոր դպրոց մտնելէն առաջ, տղան իր անդրա- նիկ զաստիարակութիւնը տան մէջ պիտի ընդունի: Մտողքն է որ պիտի ստաննէ այդ հոգը, ու այդ հոգը շատ գեղեցիկ է, զարեւել ի վեր բը- նութեան կողմէ իրենց արուած, երբ աղան դպրոց կը մտնայ, այդ վայրկեանէն զաստիարակութիւն եւ ուսում իրարմէ անբաժան կը մնան: Մտողք, ուսուցիչն է ու ուսուցչուհին, մտնալով իրենց անձնական բոլոր հակառակութիւնները, իրարու պէտք է ձեռք կարկառեն ու սթապին աշխատին այս սուրբ գործին, Բա- ցարձակօրէն անհրաժեշտ է որ փո- խադարձ համակրութիւն մը տիրէ, մէկ կողմէն ծնողներուն եւ միւս կողմէ ուսուցչիներուն միջև: Եթէ այդպէս չըլլայ, մեր աշխատութիւնը ի գերեւ կեղծ է, եւ նոյն իսկ վնասա- կար կը լլայ, որովհետեւ իբր բոլոր հետեւեալ կուենանայ սոցոց նկարագ- րի փճացումը: Դպրոցները ընկե- ռութեան ազատարարներն են, կըսէ Լապլանտ, ֆրանսացի հրապարակա- գիրը: Նսքը կրնար բոլոր մարդոց հարստութիւն տալ, չնք կրնար գոր- ծաւորին միշտ գործ տալ, բայց մե- րինին չափ չգոր ընկերութիւն մը կրնայ բոլոր մանուկներուն զաստիա- րակութիւն պարգեւել, կրնայ իւ- բաքանչիւր մարդու սորվեցնել իր հոգեւոյն, մարմնոյն ու մտքին բոլոր կարողութիւններէն ամենագոյնապա- րալ օգուտը քաղել, զայն կեանքի սպարէզը մղել, ըսելով. դուն յա- ռաջ պիտի ըլլանաս՝ որովհետեւ իբր մարդ զիւրեւած ես, պիտի տա ռապիս թէեւ—մարդկային ճակատա- գիրն է այդ—, բայց գէթ, պիտի կտրողանաս աշխատիլ: Տիրանական հասարակութեան ուղղուած այս խօս- քերը մեզի ալ կը յարմարին: Թէեւ մենք միեւնոյն զարգացումը չունինք

բայց վայրենիներ ալ չենք, հաս- տատ կամեցողութեամբ ամէն բանի կրնանք հասնիլ: Հետեւաբար, մենք ու մեր դպրոցներէն կտրուում ունի յաջորդ սերունդներուն ապագան: Այն պարագային, երբ մեր զաւակ- ները ոչինչներ ըլլան, այնքան դա- ստապարտելի ենք մենք, որքան ու- սուցիչներն ու ուսուցչուհիները:

Ժամանակէ մը ի վեր դպրոցները խիստ քննադատութեանց ու պար- սաւի նիւթ եղած են: Անօգուտ է ասիկա, ինչ հարկ հիւանդ մարդու մը միշտ կրկնել իր հիւանդ ըլլալը: Իմաստ չունի: Պէտք է դարձան զա- տարու մասնիկ, ցաւը բուժելու հա- մար: Այդ պարագային միտայ մեր իտքերը արժէք մը կուենան: Եւ յետոյ իրաւունք ալ չունինք բոլոր- քովին դպրոցները պայտաւելու, քանի որ չենք կրնար սպասել որ մեր չի կտարած սպարտականութիւ- նը ու իրենց ընեն: Միակ դարձանք զոր պիտի ուզի մատնանչել հոս, հետեւեալն է: Մտողքներ, զաստիարա- կեցէք ձեր տղաքը, որպէս զի իրա- տոնք ունենաք անոնց համար կըր- թութիւն պահանջելու: Բ. ԷնՍ.

ՄԻ ԲԵՊՊ: ՀԱՆՒԱԲԱՐՈՒՄ

(օ)

Թիֆլիս 25 ապրիլ

Անցեալ օրը, Հաւրարսում, եր- կու եղբայր, մէկը բաւեր, միւսը արհեստաւոր, կանչուում են Դաշ- նակցութեան կողմից զատի: Սրանք պարտ են լինում մէկ դաշնակցական հարկաւարածի 110 ռուբլի: Դասա- պարտածները փող չունենալու պատ- ճառով չեն կարողանում բաւարարու- թիւն տալ նրա պահանջին, ուստի խոստանում են ամսական 5 կամ 10 ռուբլի վճարելով վերջացնել իրանց պարտքը: Հարկաւարաւոր, այդ բա- նը հետ չէ համաձայնում (էլ ինչո՞ւ համաձայնել, քանի որ կարող է իր ուղեւոր պէս աւել) եւ իր նպատակին հասնելու համար հրամայում է բան- տարկել մեծ եղբորը—արհեստաւորին, Աւելորդ եմ համարում նկարագրել

ՃԵՆՐԻ ՏՇ ՔԼԱՅՍ

Ը Ն Կ Ե Ց Ի Կ Ը ()

Տարօրինակ մարդու մը մասին է որ կուզեն խօսիլ հոս. մարդ մը՝ ա- մենամեծ անձերու համահասարակ եւ միանգամայն ամենէն ոգործելիներէն ալ ստորին, մարդ մը՝ ամենալսեմ վերաճումներու ընդունակ եւ միան- գամայն ամենախոր անկուճեքու մէջ թաւալող մարդ մը՝ որ իր կեանքը մաշեցուց իրայու հետ հատեց- նելու համար այն երկու ներհակ էութիւնները զոյս, ըստ Մարգարէի խօսքին, իւրաքանչիւր անձ կը կրէ իր մէջ, եւ որ անոնց կատարել մենա- մարտը վերջացնելու համար անձնա- ստի

պանութեան գահավէժը դիմեց, ո՞՞ ըրագործութեան գիմել յետոյ: Ի՞նչ քաղցր ձանձուղութիւն, այո, ճիշտ է բառը: Հանրի սը Դիւյաւտ Գերմա- նիոյ մէջ շատ ծանօթ անձնաւորու- թիւն մըն է, երեւելի իր ալլանդակ ու վեհ տաճիկով եւ իր տարօրինակ վէպերով, որ իր գանկը պայթեցուց իր սիրուհին սպանելէ ետքը: Ամուսնացած էր սիրուհին որ կը կոչուէր Հանրիէթ Վոկէլ: Իրիկուն մը, նոյնիբերի մէջ, 1811 ին, Փօժտա- մի մօտ Վանզէի եղբորը հասան: Լա- տրամարդութեան մէջ էին, ճամբան հազար տեսակ կատակներ՝ ընելով լճին երկայնքը պտտելու գայիւն: Անոնց հանդիպողները ժպտալով կը սէին. «Ահա՛ սիրահարներ, իրա- տեցնէ ալ սիրահարուածներ էին: Յանկարծ, ատրճանակի երկու պայ- թիւն լսուեցաւ: Ու երբ մարդիկը վազեցին աղմուկին եկած կողմը, Հանրիէթ Վոկէլը գետնամած գտան, վերարկուն հանուած, ձեռքերը կուճ քին վրայ խաչածու. գնդակ մը սիր- տը ծակեր անցեր էր: Դիւյաւտ ար- դէն զիականացած, զեռ անոր առջեւ, ձեռքերը կը մնար. բերանը բանալով

դէպի օւղեղը գնդակ մը արձակած էր: Երկուքին ալ զիմաղիծները աւրուած չէին դեռ, գոհնակութեան նշոյլ մը կը դրոշմուէր անոնց գէժքին վրայ որ կը ժպէտ կարծես սոյնեւ չըլլալուն համար: Յետոյ, երբ Հանրի Դիւյաւտի պառ- կած սենեակը բացին, հոն կընտրուած ծրար մը գտան, որուն մէջէն հե- տեւեալ նամակը ելաւ, ուղղուած ար- կին Ատամ Միւլլէրի: Ներկայիցը գիտէ, սիրելիս, իմ կա- տարեալ բարեկամուհին, թէ ինչ տա- րօրինակ զգացումով մը կէս մը վը- տապին, կէս մը զուարթ, կը գրենք քնքի այս ժամուս երբ մեր հոգիները երկու յափտակուած օղաչուներու պէս, երկէն վեր կը բարձրանան: Մենք հաստատապէս որոշած էինք, ինչպէս գիտէք արդէն, մեր բայե- կամներուն ու ծանօթներուն երէք չի դրկել այնքաբարտեր սա լիզբնա- տառերով. Վ. Մ. Բ., այնպէս տարօրինակ հաստատութիւն մըն է: Ահա՛ թէ ինչո՞ւ մենք երկուքս Հան- րիէթ ու ես, մեկաճաղիկ խելճ էակ- ներ, որ միշտ կը արտնչանք մեր փոխադարձ ցրտութիւնն, սկսանք զի-

բար սիրելի իրողը սյուէ, եւ ասոր լուսագոյն սպառնոյցն այն է որ միա- սին կը մեռնինք հիմայ: Միւսնա բարձր սեր սիւնեցալը, մեր սիրեցեալ բարեկամուհին, ու երկանակ եղիլի երկրի վրայ, այն- քան՝ ուրքան կարելի է ըլլալ: Դաւով մեզի, մենք այլեւս չենք ուզեր այն աշխարհի ուրախութիւնները զիտնաւ- ու կը խորհինք երկայայն գեղատե- սիլ զաւարիքներու վրայ այն ցոյն սրե- զակներուն վրայ, որոնց ցոլքերուն մէջ կը սաւառնիք ուսերնէս բուսած երկայն ինքերով Միւսնա բարձր կամ բոյր մը Միւլլէրին ինչ, որ այս տո- ղերը կը գրեմ: Պէտք է որ ան յա- ճախ իմ վրաս մտածէ, եւ ըլլայ Աս- տուծոյ անգրգուելի մէկ ակոյցանք ընդդէմ աշխարհը Դր շլիթաներուն մէջ պիկող Սատանային զոր Սուտ- Հոգի կը կոչեն: Հոս դուրեւած էր յետ-գրութեան մը Հանրիէթի ձեռքով գրուած: Թե ի՞նչ պատեհ չուէ մեզի, ուրիշ տարի կը գրեմ քեզի: Այսօր շատ գրաւորուած եմ ես: Միւսնա բարձր, ուրիշ սիրեցեալ բարեկամներ, ու ձեր ուրախութեանց

զինուորները գործ դրած բուն միջոցները եւ ձեռք, որովհետեւ ընթերցող հասարակութեան համար այդ նորութիւնը չի լինի:

Երկրորդ եզրապարտ, շատ այս ու այն կողմէն է ընկնում, «սեփեր» գնները ձեռնում, որպէս զի եզրապարտը ազատի, բայց ապարդիւն Մեռում է մէկ ճար, այն է ձեռք բերել վերոնշնակ գումարը իսկ կարող է լինել ոչ, այդ հարկերապետի գործը չէ:

Բայց որքան դժուար է այդ մի հասարակ բանուորի համար... Այստեղից, այնտեղից մի կերպ հաւաքում է 81 բուրձի, սանուժ, իսկ մնացած 30 բուրձու համար մտադիր է սթոկոլմաւ: Բայց գարձեւը մերժում է քստանում հարկերապետի կողմից: Երբ կըւած բանուորին մնում է մի ելք — «գրաւ» դնել տան կայքից մի քանիք, եւ պակասը լրացնել:

Այսպէս էլ անում է, եւ ազատում երկու եւ կէս օր փողի համար գերի վերցրած եզրապարտը:

Ինչի՞նչ վերադարձել այս, Դարձեալ «անհատական սխալներին» ինչպէս իրանք Յասարակներն են ստում, որոնցով լցւած է արողը Դաշնակցութեան կազմակերպութիւնը:

«Կայծ»

ԿՈՎԿԱՍՍԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայոց կաթողիկոսը հետեւեալ հեռագիրը ուղարկած է Տուժայի նախագահին. «Մեծ Ռուսաստանի սահմանադրական պետութեանը ընտանիքի մէջ միտնելու վեճ նշանակալից օրը ազօթքով ուղղունում եմ պծտական Տուժային իմ, հայ եկեղեցւոյ և ամբողջ հայ ժողովրդի անունից, որոնք անքակտելի կերպով շարկակայել են իրենց ճակատագիրը մեծ ուսուսակող հետ... թող կատարուի Մարգարէին խօսքը. «Թող լքուի զուր հոսէ գատաստանը և արդարութիւնը որպէս հեղեղ»:

—Քոչը, կը գրեն Գանձակէն,

ու ձեր վիշտերուն մէջ յիշեցէք այս տարօրինակ էակները որոնք կը ձեռնարկեն աշխարհներ գտնելու ճամբորդութեանը: ՀԱՆՐԻՒՅԹ:

Յետոյ, Բոյստի ձեռքով սախօսքը. «Գրուած կ'անանջ սենեակին մէջ, 1811 յոյնքեր 21ին»:

Երկու քն ալ սիւննոյն վոսին մէջ թաղեցին:

Ինչ կը նշանակէ ասիկա, ինչու այս հրկու էակները դեռ երիտասարդ և սիրահար իրարու, ուղած էին մեռնիլ ու մեռած էին: Սարսուեցուցիչ բան մը կայ հոս, Հանրի տը Բոյստի քն ցուրտ քաջութիւնը՝ ատրճանակը ուղղելու համար իր բարեկամուհիին՝ որ ժպտալով կը սպասէ մահուան: Թշուա՞ն էին, ոչ սակայն, Դժբա՞ղք ոչ մէկ պատճառ ունէին զժբաղք լլլալու: Վօկէլ ամուսինը որ թոյլատրեց այդ երկուքին գերեզմանին մէջ քով քով ընկնելու, չ'ացուցր յաւերժացնելով, շատ նեղիչ նախաձեռն մը չէր երևեր, ինչ էր ուրեմն զիրենք մղողը: Բաւականաչափ բացատրութիւն մը տալու համար այս ճակատագրական վախճանին պատճառներուն, պէտք է որ ուսումնասիրենք Հանրի և Բոյստի կողմերէն եղող գիւղերը պատմի պիտի են: Թարեւ յիշուող էր, որ Բոյստի կողմէն մահացած էր 100 շափնոր գաղթականներ: Առաջմ կազմակերպուած ընդհարումներ չիկան: մասնաւոր գէպքեր միայն տեղի կուրծնան: Վորս զի կողմերէն էլ միամտութեան ծանրութեան էր միտնելու: Բայց ո՞վ կը զգար իր անհատական կարգը, ինչքան էլ սուր հանգամանքներ զրդին նրան զէպի ՚ին խաղերի հրապարակը: — Հայ լուսաւորչական եկեղեցական գոյքերը և դրամները վերագարձելու համար կազմուած առանձին խորհուրդի նիստը, Փոխարքայի օգնական Միչկեվիչի նախագահութեամբ, կը կայանայ երկրագործութեան զլխաւոր վարչութիւնից 2905 թւի եկամուտի դրամական հաշիւը (հաշիւով մինչեւ եկեղեցական գոյքերի վերագարձելու օրը) ստանալուց և խորհրդի անդամ Նահապետ Եպիսկոպոս Նահապետեանի էլ միտնելից Թիֆլիս վերագառնալուց յետոյ:

արդէն սկսած է Նահանգապետը յայտարարել որ քոչի արգելք եղող գիւղերը պատմի պիտի են: Թարեւ յիշուող էր, որ Բոյստի կողմէն մահացած էր 100 շափնոր գաղթականներ: Առաջ տուրքերու ծանրութեան էր միտնելու: Բայց ո՞վ կը զգար իր անհատական կարգը, ինչքան էլ սուր հանգամանքներ զրդին նրան զէպի ՚ին խաղերի հրապարակը: — Հայ լուսաւորչական եկեղեցական գոյքերը և դրամները վերագարձելու համար կազմուած առանձին խորհուրդի նիստը, Փոխարքայի օգնական Միչկեվիչի նախագահութեամբ, կը կայանայ երկրագործութեան զլխաւոր վարչութիւնից 2905 թւի եկամուտի դրամական հաշիւը (հաշիւով մինչեւ եկեղեցական գոյքերի վերագարձելու օրը) ստանալուց և խորհրդի անդամ Նահապետ Եպիսկոպոս Նահապետեանի էլ միտնելից Թիֆլիս վերագառնալուց յետոյ:

—Վանի և Արճէշի կողմերէն էլ միտնելու եկեր են 100 շափնոր գաղթականներ: Առաջ տուրքերու ծանրութեան էր միտնելու: Բայց ո՞վ կը զգար իր անհատական կարգը, ինչքան էլ սուր հանգամանքներ զրդին նրան զէպի ՚ին խաղերի հրապարակը: — Հայ լուսաւորչական եկեղեցական գոյքերը և դրամները վերագարձելու համար կազմուած առանձին խորհուրդի նիստը, Փոխարքայի օգնական Միչկեվիչի նախագահութեամբ, կը կայանայ երկրագործութեան զլխաւոր վարչութիւնից 2905 թւի եկամուտի դրամական հաշիւը (հաշիւով մինչեւ եկեղեցական գոյքերի վերագարձելու օրը) ստանալուց և խորհրդի անդամ Նահապետ Եպիսկոպոս Նահապետեանի էլ միտնելից Թիֆլիս վերագառնալուց յետոյ:

—Ձը նայելով տարածված անմիտ լուրերին, թէ իբր ամսիս

սիրենք Հանրի տը Բոյստի կեանքն ու գործը, գործ մը հիանալի ու խենթ, կեանք մը ցիրուցան ու դառն, կարծէ ուսումնասիրել թէ ինչպէս մին գրուած է և ինչպէս միւսը ապրուած, այսինքն առանց կողմնակալութեան, առանց ոչ ոչ ուղղութեան մը այլ ըստ բաղդի:

Խեղճ կիսաստուածներ, կուզէինք եզրօր պէս յիշել զիրենք բայց շատ հեռու են մեռնէ, իսկ իբր տէր պաշտելու համար խիստ մօտիկ: Իրենց մէջ աստուածային շտ քիչ բան կայ: Եթէ ժպտիլ ուզես իրենց, կը սարսուփեցնեն քեզի, եթէ պաշտամունք մատուցանել փորձես, արժանի չեն լլլար, իրենց ակնյայտի մարդկայնութեամբը: Իր փոխ Բաղդոսի մոլեգիւն կիւնելէն սպաննուեցաւ: Հերքելիս ինք իր ձեռքով իր խարոյկը վառեց, իր մէջ գտնուած երկրային բաները այրելու համար, և ստիպուեցաւ մեռնել կատաղեղաբորձուելու համար:

Ինչպէս որ կ'իտանկան աւանդութեանց մէջ կիսաստուածներ կան, այնպէս ալ գրականութեան մէջ կ'իտանկան գոյութիւն ունին:

25—28ին Շուշում կոտորած պէտք է սկսի, ոչ մի այդ տեսակ տրամադրութիւն չէ նկատուում հայերի և թուրքերի մէջ: Առաջմ խաղաղ է, և եւ անմիտութիւն է այդ պիտի լուրերով խաղաղ ժողովրդի մտքերը պըլտորել, քանի որ պէտք է խորպէս համոզված լինել, որ ոչ թուրքը քոչի օրերում և ոչ հայը գարնանացանի ժամանակ կը ցանկանայ զժողովրդ գարձնել իր զըրութիւնը, ինչքան էլ սուր հանգամանքներ զրդին նրան զէպի ՚ին խաղերի հրապարակը:

—Հայ լուսաւորչական եկեղեցական գոյքերը և դրամները վերագարձելու համար կազմուած առանձին խորհուրդի նիստը, Փոխարքայի օգնական Միչկեվիչի նախագահութեամբ, կը կայանայ երկրագործութեան զլխաւոր վարչութիւնից 2905 թւի եկամուտի դրամական հաշիւը (հաշիւով մինչեւ եկեղեցական գոյքերի վերագարձելու օրը) ստանալուց և խորհրդի անդամ Նահապետ Եպիսկոպոս Նահապետեանի էլ միտնելից Թիֆլիս վերագառնալուց յետոյ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ս

Շարաթէ մը ի վեր Պոսնա— Ձերնակորա սահմանագծի վրայ, Թաշլըճախ: սանճագին մէջ, Ձերնակորացի ու թուրք զինուորներու ինչպէս նաև միւսիւման և քրիստոնեայ բնակչութեան միջեւ արիւննուշտ ընդհարումներ տեղի կուրծնան: Երկու կողմէն ալ մեռածներ կան: Պոսնայ Ձերնակորայի գործակատարութիւնը

դարձեալ թուրք արտաքին գործոց նախարարութեան ու շարքութիւնը հրախրած է իրաց կացութեան վրայ, և յայտարարած թէ՛ Ձերնակորան որոշած է ամէն գնով իր սահմանագիծը պահպանել:

Այս անգամուան միջադէպի պատճառը բաշայի մը համար հովիւներու միջեւ եղած վեճ մը չէ, այլ թուրք զինուորները Ձերնակորայի սահմանին վրայ պահակներ կուզեն հաստատել: Նկատի ունենալով քրիստոնեայ բնակչութեան բարեկեցութիւնը, որ կը վախնայ թուրք զինուորներու անասնական կիրքէն, պաշտօնապէս խոստացուած էր թուրք կառավարութեան կողմանէ այս պահականոցները հոն չը կառուցանել:

—Պարոկական յանձնարարին միջեւ թուրք պարսկական վիճելի հողաբաժնին վրայ ժամանելը, թուրք պատուիրակներու հետ միասին բանակցութեան սկսիլը կը կարծուի թէ Շահի կառավարութեան գիւնագիտական մէկ խաղը ըլլայ, որովհետեւ ինչպէս կը հաւատեն, պարսիկը ամենայն վերջ կոտորութեամբ կը զ'նուսուրուի: Շոգեմաւնէր հրապարակելով ու հրանիւթով բեռնաւորուած ամէն օր պարսիկ նաւահանգիստները կը հասնին: Եթէ համաձայնութեան մը չը յանգին, թնդանթրու վառօդը պիտի խօսի:

—Պոսնայ Աւստրո—Հունգարական դեսպանութեան զինուորական կցորդը, Մակեդոնիա կերթայ հետագոտութիւն մը ընելու:

ըլլալ չի կրնալ, իր մէջ ունենալ այն բոցէն որով կը փայլին մարդկութիւնը լուսաւորող մեծ փարոսները, ու չի կրնալ և ոչ իսկ կանթիլ մը լլլալու: Կը պատահի որ, բարձրութեանց մէջ մնալ չի կարենալով, կուզես վար իջնել, կըր չես կրնար հրացում պատճառել կը գոհանաս քեզի եղած ներողամտութեամբ: «Ձի պիտի սուսանիմ, լաւ, ուրեմն պիտի սողամ» Բայց այսպէս չեն ըներ: Կուզեն անգաղար երկնքին ու երկրին մէջ մնալ, առանց ոչ զէպի վեր սլանալու, ոչ ալ հողին վրայ ոտք դնելու: Ոչ Շէքսփիր և ոչ ալ հետեւող մը, եւ այսպէս, անոնք կանցնին ճշմարիտ մեծ մարդոց ողորմածութեամբ, որոնցմէ շատ հեռու են, և ա/փոխին անտարբերութեամբ, որուն պէտք եղածին չափ չեն գիտցած մօտենալ:

(Շարունակելի)

